

Верховний
Суд

ЯК СУД ВИРІШУЄ, З КИМ ЖИТИ ДИТИНІ?

баланс прав, докази та міжнародні стандарти

(аналіз проблеми через призму врахування найкращих інтересів
дитини)

Ключове питання: яке рішення найкраще забезпечить права, безпеку та стабільний добробут дитини?

Литвиненко Ірина Вікторівна
суддя Верховного Суду

Нормативно-правова основа

Конвенція ООН Про права дитини

Стаття 3: в усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини.

Сімейний кодекс України

Стаття 161: якщо мати та батько, які проживають окремо, не дійшли згоди щодо того, з ким із них буде проживати малолітня дитина, спір між ними може вирішуватися органом опіки та піклування або судом.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод

Стаття 8: Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

Головний принцип судового рішення

Найкращі інтереси дитини — єдиний вирішальний
та першочерговий критерій

КЦС ВС від 09.09.2026 року № 718/1251/25

Обов'язкове врахування позиції дитини відповідно до її віку
та зрілості

КЦС ВС 28.05.2025 року у справі № 759/119/18

- ✓ Відсутність презумпції: жоден із батьків не має автоматичної переваги.
- ✓ Поза статками: матеріальна забезпеченість не є вирішальним аргументом.
- ✓ Індивідуалізація: рішення базується виключно на потребах дитини та забезпечує її якнайкращі інтереси.

Що оцінює Верховний Суд

Учасники судового процесу, в якому вирішується питання щодо долі дитини повинні ПАМ'ЯТАТИ

«Дитина не об'єкт спору, а самостійний носій прав»

(у центрі судового розгляду має бути дитина, її безпека, розвиток, стабільність і найкращі інтереси, а не виключно конфлікт між дорослими)

Вік та стан здоров'я

Особливі потреби та медичний догляд.

Думка дитини

Особиста позиція з урахуванням зрілості.

Емоційний зв'язок

Прихильність до батьків, братів та сестер.

Стабільне середовище

Звичне житло, школа та соціальне коло.

Фактична участь

Щоденне виховання та реальний догляд.

Безпека та ризики

Відсутність насильства та залежностей.

Доказова база V/S висновок органу опіки та піклування

Письмові та фактичні докази

Документи: довідки з навчальних закладів, медичні картки тощо.

Проживання: підтвердження фактичної участі кожного з батьків.

Фахівці: психологічні характеристики та експертні висновки.

Умови: обстеження житлово-побутового стану дитини.

КЛЮЧОВЕ ПРАВИЛО

Висновок органу опіки не є обов'язковим

Висновок органу опіки є важливим доказом, але не має наперед встановленої сили.

Суд оцінює його сукупно з іншими матеріалами справи

(КЦС ВС від 16.02.2024 № 465/6496/19).

Разом із тим суд повинен належним чином мотивувати у своєму рішенні підстави неврахування ним висновків органу опіки та піклування

(КЦС ВС від 01.07.2026 № 676/3444/24).

Підхід ЄСПЛ: Стаття 8 Конвенції

01. Пріоритет

Першочерговість інтересів дитини

02. Аналіз

Ретельна оцінка усіх фактів

03. Участь

Реальне залучення батьків

04. Обґрунтування

Розгляд ключових аргументів

05. Оперативність

Розгляд без невиправданих затримок

06. Баланс

Справедливий баланс інтересів

Ключові рішення ЄСПЛ

Справа	Ключовий висновок
С.Х. ПРОТИ ІТАЛІЇ S.H. v. ITALY	Зобов'язання держави вживати заходів для збереження зв'язку між батьками та дитиною, наскільки це можливо.
САХІН І СОММЕРФЕЛЬД ПРОТИ НІМЕЧЧИНИ (Sahin & Sommerfeld v. Germany)	Національні суди повинні оцінити складне питання щодо найкращих інтересів дитини на підставі мотивованого, незалежного і відповідного сучасним вимогам психологічного висновку, і що дитина, якщо це можливо і відповідно до його або її зрілості та віку, має бути заслухана психологом і судом з питань доступу, місця проживання та піклування.
НОЙЛІНГЕР І ШУРУК ПРОТИ ШВЕЙЦАРІЇ Neulinger and Shuruk v. Switzerland	При визначенні основних інтересів дитини у кожному конкретному випадку необхідно враховувати дві умови: по-перше, у якнайкращих інтересах дитини буде збереження її зв'язків із сім'єю, крім випадків, коли сім'я виявляється особливо непридатною або явно неблагополучною; по-друге, у якнайкращих інтересах дитини буде забезпечення її розвитку у безпечному, спокійному та стійкому середовищі, що не є неблагополучним
СТРАНД ЛОББЕН ТА ІНШІ ПРОТИ НОРВЕГІЇ STRAND LOBBEN AND OTHERS v. Norway	Державне втручання у сімейні відносини вимагає динамічного, об'єктивного та глибоко індивідуалізованого процесуального підходу. Національні суди та органи влади не мають права ухвалювати рішення на основі застарілих даних або шаблонних фраз – кожне обмеження має спиратися на актуальні фахові оцінки, містити вичерпне обґрунтування та підпорядковуватися ідеї збереження сім'ї.

Загальний підсумок: Рішення ЄСПЛ вимагають суворо індивідуальної оцінки та дотримання рівних процесуальних прав.
Верховний Суд ЯК СУД ВИРІШУЄ, З КИМ ЖИТИ ДИТИНІ? баланс прав, докази та міжнародні стандарти (аналіз проблеми через призму врахування найкращих інтересів дитини)

Типові помилки під час розгляду

Формальні презумпції

Автоматичне надання переваги батькові чи матері без аналізу фактів.

Майновий уклін

Зведення всієї оцінки лише до рівня доходу чи наявності іншого вартісного майна.

Ігнорування думки дитини

Нехтування обов'язковим з'ясуванням власної думки дитини.

Сліпа опора

Формальне покладання висновків виключно на висновок органу опіки та піклування.

Що варто доводити в суді

Фактичний догляд: хто реалізовував щоденне піклування про дитину.

Освіта та здоров'я: як забезпечуються щоденні потреби дитини.

Стабільне оточення: відсутність стресу при зміні місця проживання.

Сприяння контактам: готовність підтримувати спілкування з іншим з батьків.

Ключові висновки

01

Інтереси дитини

Центральний та єдиний
вирішальний орієнтир для суду.
Дитина має бути захищена від
конфлікту лояльності
(Суд повинен обережно оцінювати
позицію дитини, особливо, коли
існують ознаки психологічного
тиску, маніпуляцій або залучення
дитини до конфлікту між батьками).
КЦС ВС 15.07.2026 № 461/4457/23

02

Рівність батьків

Стать та рівень доходів не
визначають результат спору.

03

Право бути почутою

Думка дитини має бути заслухана
відповідно до рівня її зрілості та
свідомості.

04

Стандарти ЄСПЛ

Вимога якісної процедури та
належної мотивації.

Верховний
Суд

Дякую за увагу!